23нче татар-рус мәктәбе

Тема:

Фразеологизмнар

(9 нчы сыйныфта ачык дәрес)

Укытучы: Алексеева В. Н.

Казан 2007

Тема: Сөйләмдә-фразеологик берәмлекләр

Максат: Укучыларның белем күнекмәләрен гомумиләштерү; фразеологик берәмлекләрне сөйләмдә аңлап кулланууларына ирешү ,телләрне чагыштыру һәм тикшерү күнекмәләре бирү; предметара бәйләнешне ныгыту; мультимедиа чаралары белән эшләүне камилләштерү; укучыларда тормышка аңлы караш тәрбияләү, яхшыны начардан аерырга өйрәтү.

Дәрес тибы: белемнәрне ныгыту һәм камилләштерү.

Дәреснең төре: гамәли дәрес.

Җиһазлау: фразеологизмнарга ясалган рәсемнәр; компьютерлар.

Дәрес барышы:

I. Оештыру. Дежур укучы чыгышын тыңлау.
II. Укытучы: Укучылар, бүген дәрестә фразеологик әйтелмәләр өйрәнүне дәвам итәбез. Үткән дәрестә без аларның телдә нинди урын тотуларын әйтеп киттек. Кеше үз сөйләмендә фразеологик берәмлекләрдән ни дәрәҗәдә уңышлы файдаланса, аның фикере башкаларга шул дәрәҗәдә җиңелрәк һәм тизрәк барып җитә дидек. Фразеология таркалмый торган сүзтезмәләрне өйрәнә. Андый сүзтезмәләрне фразеологизмнар (грекча-phrasis-тәгъбир-выражение, logos-өйрәнү- изучение)дип атыйлар. Русча фразеоло-гизмнар турында кыскача гына аңлатма бирегез әле.

I. Бүгенге дәрескә фразеологик берәмлекләр кертеп девиз сайлыйк:

1) Дәрестә кул кушырып утырма.
2) Җиңел аяктан.
3) Үгезне мөгезеннән эләктерү.
4) Авызга каратып тотыйк.
5) Җиң сызганып эшлик.

II.Җөмләләрдән фразеологизмнары табып әйтегез:

Азат куян йөрәк булып чыкты.

Аның күңелен курку басты.

Ашыккан ашка пешкән, диләр.

Вакытың булса, тамагыңны ныгыт.

Безнең алар белән борчак пешми.

Мин ике көн керфек какмаган.

Вокзалда энә төртерлек тә урын юк иде.

Артурның Гүзәлгә күзе төште.

III. Ягез әле, бирелгән сүзтезмәләрдән бу фразеологизмнарны бер сүз белән әйтик

Курку басты-
курыкты
Ашыккан ашка пешкән-
ашыгу,кызулану
Тамагыңны нгыгыт-
аша
Борчак пешми-
килешмибез
Керфек какмаган-
йокламаган
Энә төртерлек тә урын юк-
тыгыз
Димәк, фразеологизмнар нинди була?
-Бердәм ,тотрыклы булалар.
-Аларны бер сүз белән алыштырып була.

IV. Өйгә парлап сөйләшү әзерләргә биреде. Сөйләм фразеологизмнар темасына багышлана.

- - Фразеологизмнар нинди мәгънә аңлата?
- - Аларербөтен мәгънә аңлаталар.
- - Күчерелмә мәгънәдә булалар,туры тәрҗемә ителмәгәннәре идиома дип атала.

V. Ике баганадагы фразеологик берәмлекләрне туры китереп әйтегез. Аларда нинди уртак сүзләр бар ?

Сүз бирү- сдержать слово

Сүзен тоту- ниже критики

Сүздән түбән - брать слово

Сүздән кайту- вести разговор

Сүз алу - дать слово

Сүз алып бару- отказаться от своих слов.

VI. Русча фразеологик беремлекләрне шул ук сүзләр белән тәрҗемә итегез:

Засучив рукава-

С легкой ноги-

Тёпленькое местечко-

Наступать на пятки-

Взять быка за рога-

Протянуть руку помощи-

Пройти огонь и воду-

Мелко плавать-

Нәтиҗә:

- 1.Фразеологик сүзтезмәдәге сүзләр арасына башка сүзләрне куеп булмый.
- 2.Ике яки берничә сүздән торалар.

ВЗЯТЬ СЕБЯ В РУКИ

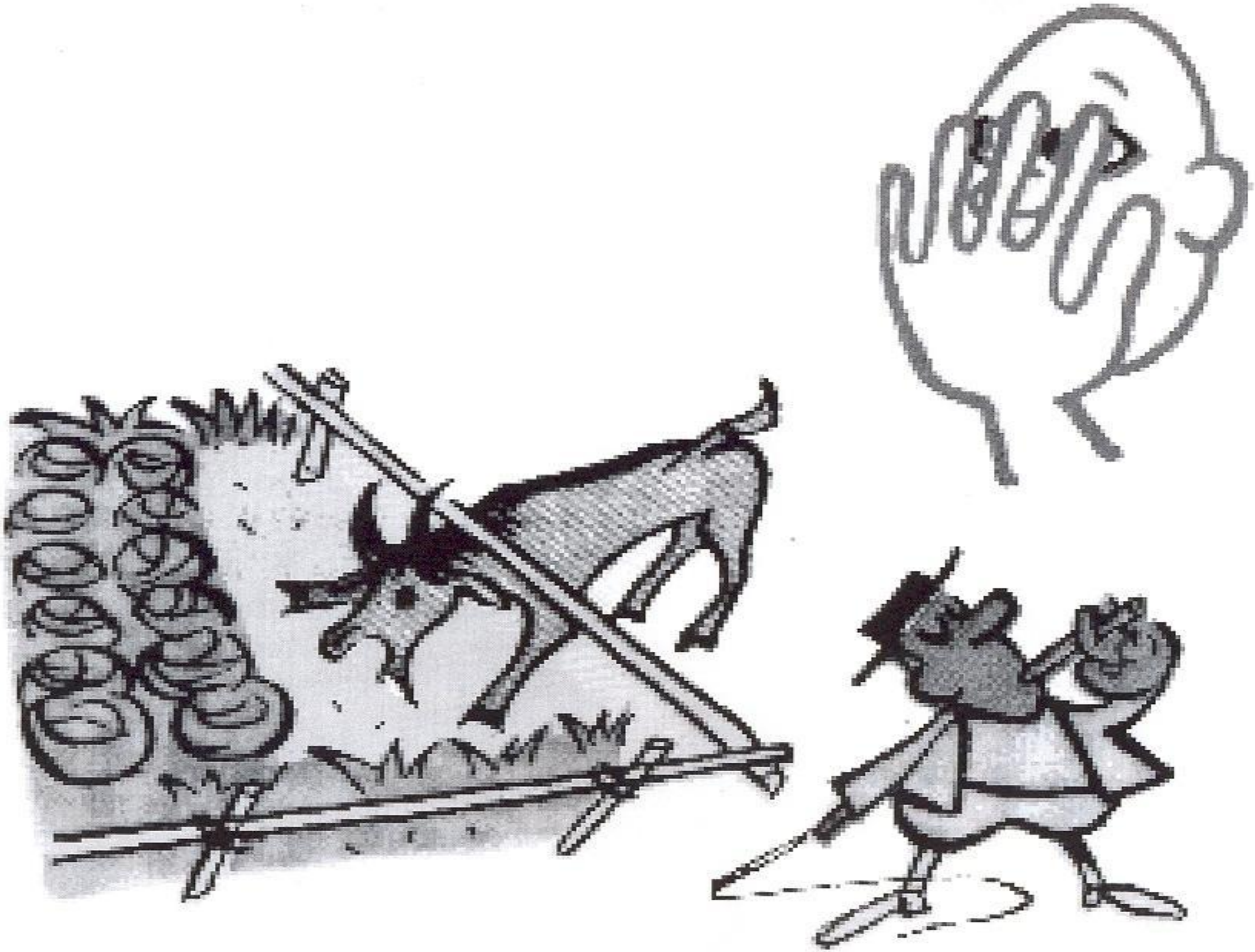

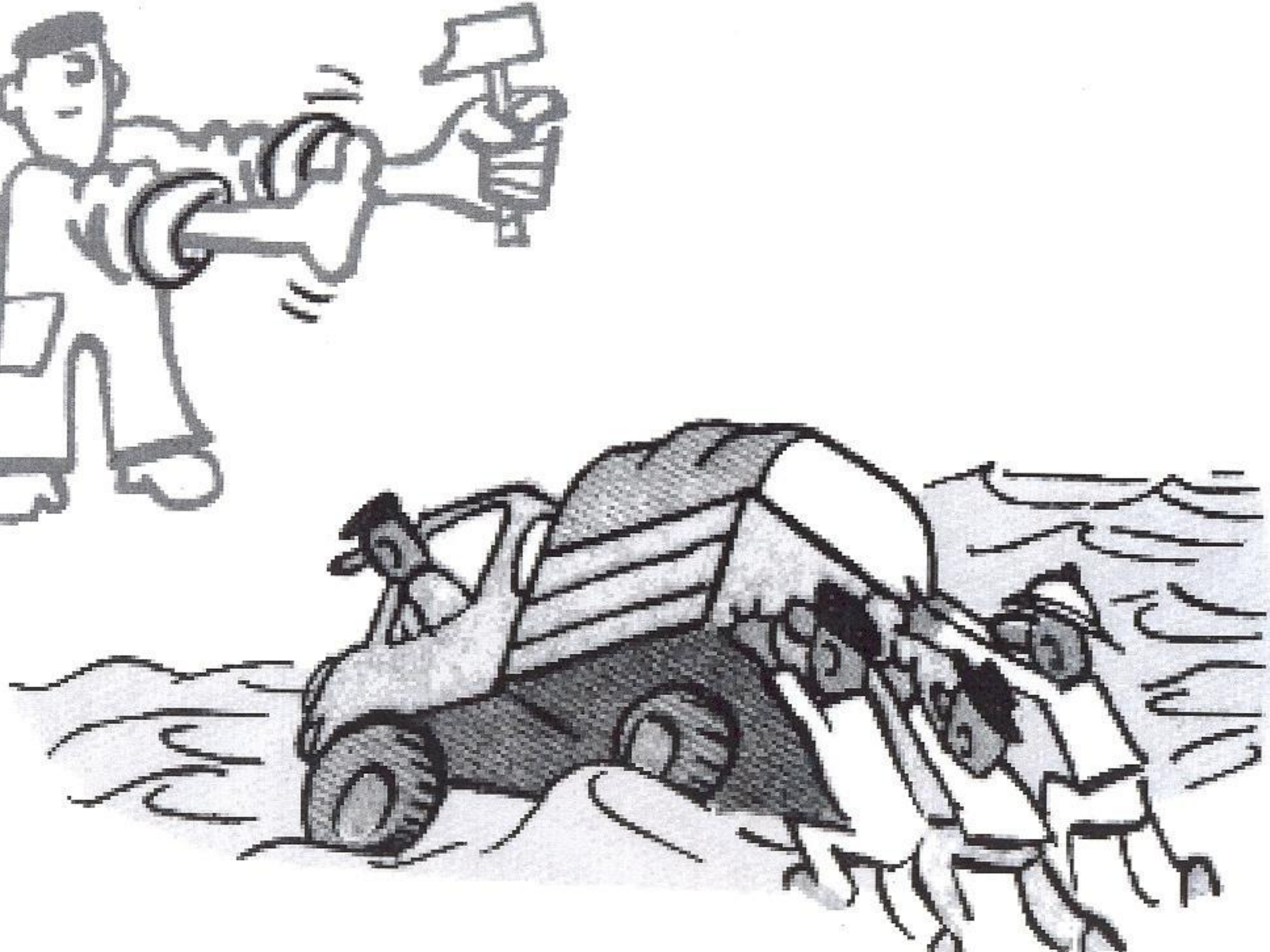

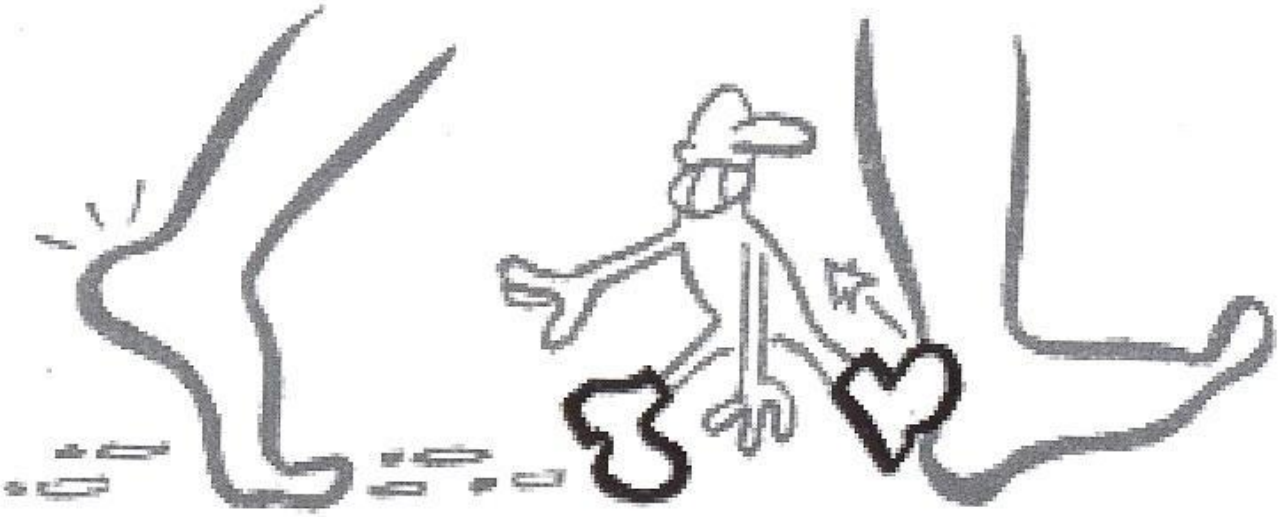

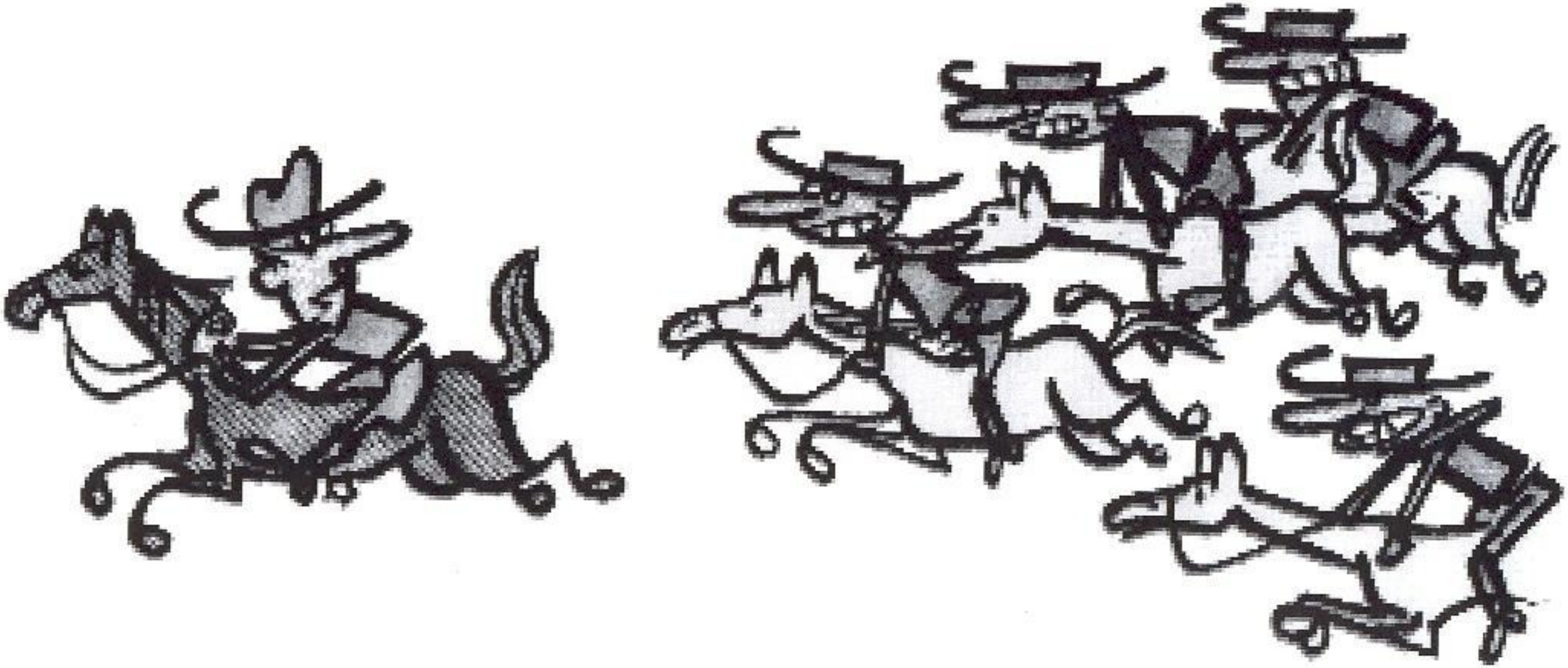

Au

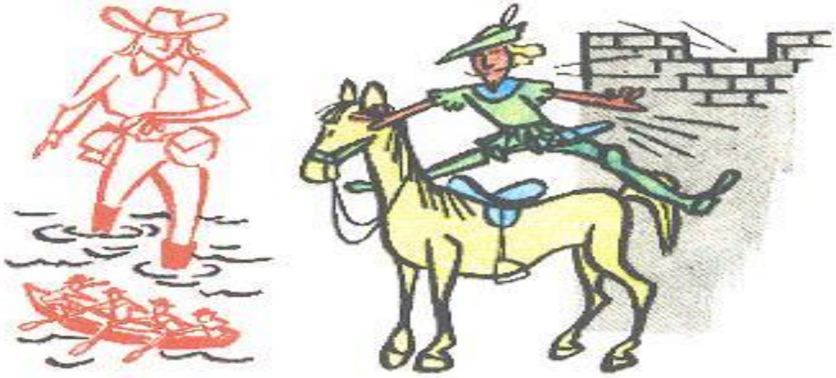

VII. Бу рәсемнәрне фразеологизмнар белән укып карыйк әле.

- Кул кушырып утыру
- Бармак аша карау
- Җиң сызганып эшләү
- Ике ут арасында
- Авызга каратып тоту
- Үкчәгә басу
- Алтын куллы
- Колагына аю баскан
- Диңгез тубыктан
- Үзеңне кулга алу

VIII. “Кем остарак?” бәйгесе Фразеологизмнарның мәгънә-ләрен сүзсез хәрәкәтләр,мимика белән генә аңлатырга.

- Бармак аша карау
- Кул селтәү
- Алма төшәр урын юк
- Гайбәт сату
- Авызга су кабу
- Балтасы суга төшкән
- Кулга-кул тотыну

IX.Бирелгән фразеологизмнар белән дуслык турында телдән хикәя төзибез.

- Энә белән җеп кебек
- Аглый белән таглый
- Араларына кыл да сыймый
- Җиң сызганып эшли
- Ярдәм кулы суза

X. Дәресне ныгыту. Сорау-җавап уены.Фразеологик сүзтезмәләр нинди була?

- Фразеологик сүзтезмәләр бердәм, тотрыклы була.
- Фразеологик сүзтезмәләрдәге сүзләр арасына башка сүзләрне куеп булмый.
- Алар бербөтен мәгънәне аңлаталар
- Күчерелмә мәгънәдә булалар.
- Аларны бер сүз белән алыштырып була.
- Ике яки берничә сүздән торалар.
- Туры тәрҗемә итеп булмаганда идиомалар дип аталалар.
- Алар сөйләмне матурлау ,баету өчен кирәк.

XI. Өйгә эш.

- Фразеологизмнар белән 5 җөмлә язарга.
- Русча-татарча 10 фразеологизм ятларга.

Кызыл кар яугач

- Рая, синдә сүзлек бармы?
- Нинди сүзлек?
- Татарча-русча фразеологик сүзлек.
- Бар, ләкин ул кечкенә. Сиңа нинди сүз кирәк?
- Миңа сүз кирәкми, фразеологизм кирәк.
- Нинди?
- «Кызыл кар яугач» русча ничек була?
- Хәзер карыйм. Когда рак на горе свистнет.
- Рус телендә башкача икән.»Когда выпадет красный снег» дип әйтәләр.
- Ә татарча «тауда кысла сызгыргач» кысла беркайчан да тау башына менә алмый, шулай булгач беркайчан да ,кызыл кар да яумый.Димәк ,булмас эш турында «кызыл кар яугач» дип әйтәләр икән.

Баш әйләнә

-Катя, минем башым әйләнә, син ничек?

-Минем дә кәефем юк. Ник икән?

-Без бит гөмбә ашаган идек. Әллә агуландык микән. Агуланганда « баш әйләнә» диләр. Тизрәк сөт эчик, әби шулай ди.

-»Баш әйләнә» русча ничек соң?

-Голова кружится. Димәк ,«баш әйләнә» фразеологизм буламы?

-Әйе.

Акка кара белән язылган

Саша, мин бу китаптан син әйткән сүзләрне таба алмадым.

-Кайсы битне карадың?

-19 нче битне.

-Күрмәдеңме?

-Юк.

-Ничек инде. Менә бит 19 нчы бит. Акка кара белән язылган. Укы!

-Ә акка кара белән язылганның русчасы ничек?

- Черным по белому.